

یهک داہات و دوو ژمارہی جیاواز؛ ژمارہکانی داہاتی نہوت له عیراق

04-02-2024

نووسەرہکان

مہمموود بابان

کورته : جیاوازییہکی ملیار دۆلاری له نیوان راپۆرتی وەزارەتی دارایی عیراق و راپۆرتەکانی سۆمۆ و وەزارەتی نہوتی عیراق بۆ داہاتی نہوت ہہیہ، بەشیوہیہک کہ ئەو جیاوازییہ لەسالی 2023دا دەگاتە سەرۆوی 4 ملیار دۆلار، ئەمە سەرہرای جیاوازییہکی 48 ملیۆن دۆلاری لەنیو داتای سەرہتایی و کۆتایی خودی سۆمۆ بۆ داہاتی نہوتی ہەناردەکراو!

جياوازييەكى مىلياردۆللىرى لەنڭوان راپۇرتى وەزارەتى دارايى عىراق و راپۇرتەكانى سۆمۆ و وەزارەتى نەوتى عىراق بۇ داھاتى نەوت ھەيە، بەشئۆھەيەك كە ئەو جياوازييە لەسالى 2023دا دەگاتە سەرۋى 4 مىلياردۆللىرى، ئەمە سەرھەراي جياوازييەكى 48 مىليۇن دۆللىرى لەنڭو داتاي سەرھەتايى و كۆتايى خودى سۆمۆ بۇ داھاتى نەوتى ھەناردەكراو.

رۇۋى 28ى كانوونى دووھى 2024 **وہزارەتى** نەوتى عىراق، داتاكانى كۆتايى مانگى كانوونى يەكەمى 2023ى بۇ نەوتى ھەناردەكراو و برى داھاتەكەي بىلاوكردەوہ، بەوہش لە سالى رابردوودا كۆى نەوتى ھەناردەكراو بەپى ھەرئىمى كوردستان 1 مىليارد 232 مىليۇن و 170 ھەزار و 321 بەرمىل بووہ، كە كۆى گىشتى داھاتەكەي بە دۆللىرى 97 مىليارد 569 مىليۇن دۆللىرى، بەلام بەپى وەزارەتى دارايى، كۆى داھاتەكانى نەوت و سامانە سەرۋىشتىيەكان 121 تریليۇن دینار يان 93 مىليارد 416 مىليۇن دۆللىرى بووہ، واتە جياوازيى ئەم دوو وەزارەتە بۇ داھاتى نەوت 4 مىليارد 153 مىليۇن دۆللىرى.

ئەم جياوازييەي سەرھەو ئەگەر بە دیناریش لىكدانەوہى بۇ بکەين، ئەوا بۇ سالى رابردوو بەپى وەزارەتى نەوت كۆى گىشتى داھاتەكە (ئەگەر يەك دۆللىرى بە 1300 دینار دابنئین) سەرۋى 126 تریليۇن دینارە، واتە لىرەش دا سەرۋى 5 تریليۇن دینار جياوازيى ھەيە.

داھاتى نەوت رىژەي 95% داھاتى دەولتەي عىراق پىكدەھىئىت و بەپى راپۇرتە فەرمىيەكانى خودى حكومەتى فیدرالىي عىراق، جياوازيى گەرەي لەو ژمارانەدا ھەيە كە وەزارەتى دارايى لە راپۇرتى داھات و خەرجىيەكانى مانگانەدا بۇ نەوت دەيخاتەرۋو. بۇ نموونە بەپى راپۇرتەكەي وەزارەتى دارايى عىراق بۇ مانگى ئەپلوولى 2023، داھاتى نەوت سەرۋى 6 مىليارد دۆللىرى زياترە لەوہى كە وەزارەتى نەوتى عىراق بۇ ئەو مانگە بىلاويكردووہتەوہ.

جياوازيى ژمارەكانى سۆمۆ لەگەل وەزارەتى دارايى عىراق

كۆمپانىيە بە بازاركردى نەوتى عىراق (سۆمۆ)، ھەموو مانگىك لە سەرھەتا و نىوہراستى مانگەكەدا داھاتى نەوت و برى نەوتى ھەناردەكراو و نرخەكەي بۇ ھەر بەرمىلىك (بۇ مانگى پىشوو) بىلاوہكاتەوہ. بۇ نموونە بەپى داتاكانى وەزارەتى نەوتى عىراق و (سۆمۆ) لە 2023دا و لە راپۇرتى سەرھەتايى مانگانەدا، كۆى نەوتى ھەناردەكراو 1 مىليارد 232 مىليۇن و 170 ھەزار و 321 بەرمىل بووہ، داھاتەكەي 97 مىليارد 521 مىليۇن دۆللىرى، بەلام لە راپۇرتى كۆتايى كۆى نەوتى ھەناردەكراو تەنيا 195 بەرمىل نەوت كەمىكردووہ، كەچى بە دۆللىرى 48 مىليۇن دۆللىرى كەمىكردووہ، وەكو لە خىشتەي يەكەم دا ھاتوہ.

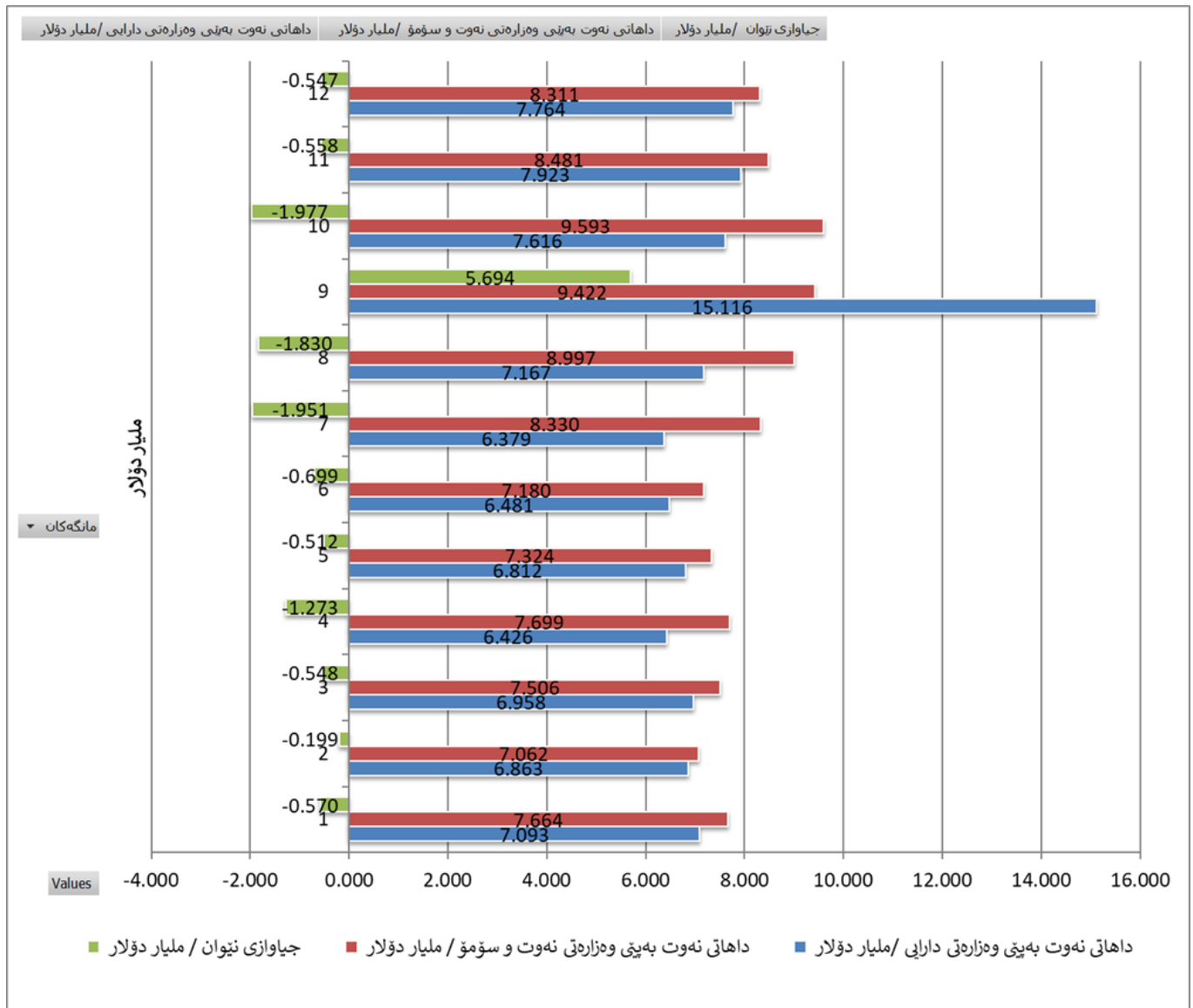
خىشتەي 1: برى نەوتى ھەناردەكراو و داھاتەكەي بەپى سۆمۆ لە راپۇرتى سەرھەتايى و كۆتايى بۇ 2023.

ناماری كۆتايى		نامارى - سەرەتايى		مانگەكان
پىرى داھات / مىليار دولار	پىرى نەوتى ھەناردەگراۋ / بەرمىل	پىرى داھات / مىليار دولار	پىرى نەوتى ھەناردەگراۋ / بەرمىل	
7.664	101,245,095.000	7.690	101,245,095	كانوونى دووھم
7.062	92,255,610	7.081	92,255,610	شويات
7.506	100,913,027	7.404	100,913,027	ئادار
7.699	98,634,947	7.796	98,634,947	ئىسان
7.324	102,463,387	7.306	102,463,387	نايار
7.180	100,059,052	7.115	100,059,052	حوزەيران
8.330	106,755,169	8.293	106,755,169	تەممووز
8.997	106,122,679	8.845	106,122,874	ئاب
9.422	103,143,199	9.494	103,143,199	ئەيلوول
9.593	109,545,589	9.669	109,545,589	تشرىنى يەكەم
8.481	102,975,782	8.512	102,975,782	تشرىنى دووھم
8.311	108,056,590	8.316	108,056,590	كانوونى يەكەم
97.569	1,232,170,126	97.521	1,232,170,321	كۆى گىشتى

خائیکى دیکه له داتاكانهوه، جياوازی نیوان وهزارهتی دارایی و وهزارهتی نهوت بۆ ژمارهكانی داهاتی نهوت، ئەمه سهرهپای جياوازی داهاتهكه ئەگهر به دۆلار یان دینار بێت. بۆ نموونه وهكو له گرافیکى خوارهوهدا هاتوووه جياوازییهكه بهشێوهیهكه ههموو مانگیك لهنیوان 500 ملیۆن دۆلار بۆ 2 ملیار دۆلار دایه.

ئهوێ بهروونی له ژمارهكان دهردهكهوێت بهردهوام داهاتی وهزارهتی نهوتى عێراق زیاتر بووه له وهزارهتی دارایی، بهلام له مانگی ئهیلوول دا، بهپێی داتاكانی وهزارهتی دارایی داهاتی نهوت بهرزدهبێتهوه و دهبێته 15.11 ملیار دۆلار، لهكانێكدا لهو مانگهدا بهپێی وهزارهتی نهوتى عێراق داهاتی نهوت 9.42 ملیار دۆلار بووه.

گرافیک 1: داهاتی نهوت لهنیوان وهزارهتی دارایی و داتاكانی سۆمۆ و وهزارهتی نهوتى عێراق دا له 2023

تێبینی 1: نرخێ 1 دۆلار به 1300 دینار دانراوه له تهواوی مانگهکانی 2023دا، بهلام مانگی یهک نرخێ 1 دۆلار 1450 دینار وهک بانکی ناوهندی دانراوه.

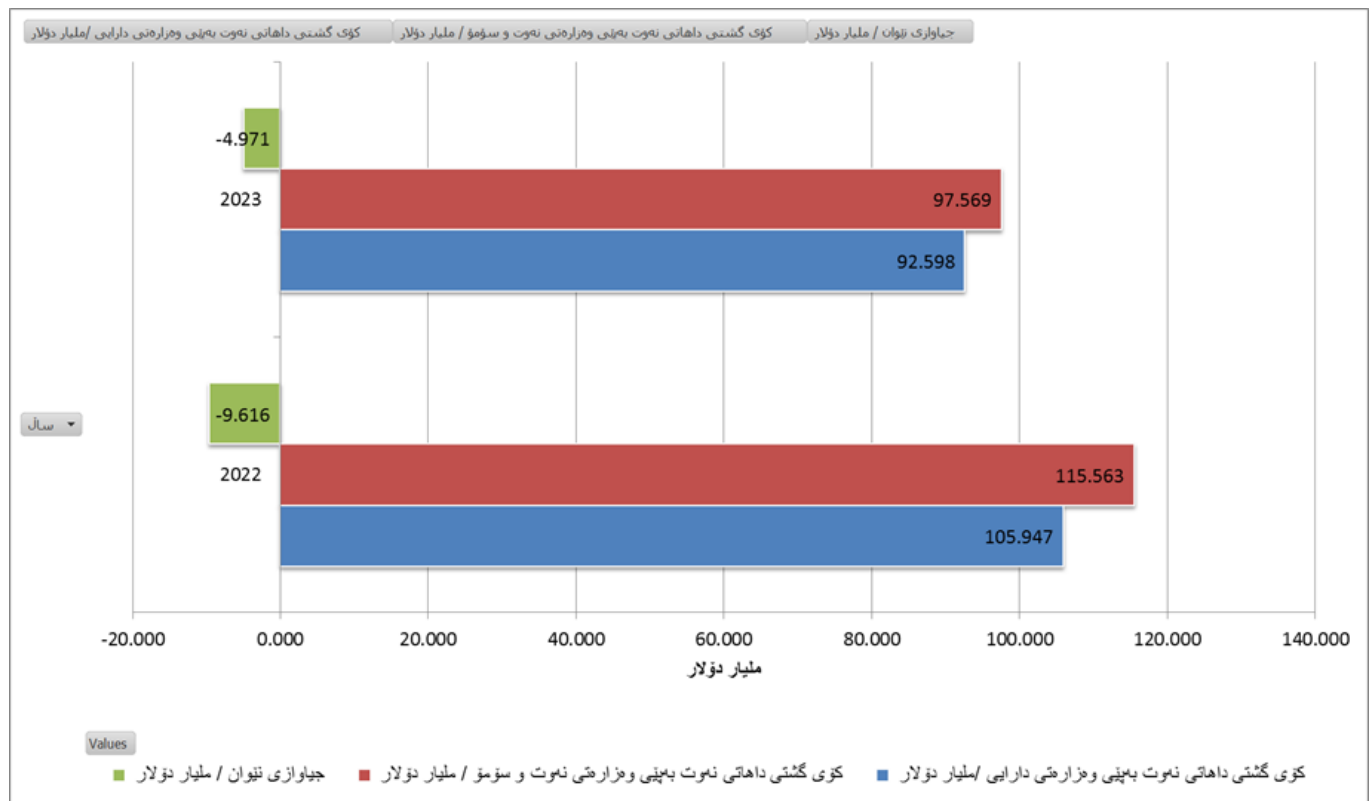
تێبینی 2: * خهملاندن بۆ داهااتی نهوت و سامانه سرووشتیهکان بۆ مانگی 12 له داتاكانی وهزارهتی دارایی عێراق کراوه، چونکه وهزارهتی دارایی عێراق ههیشتا راپۆرتی داهاات و خهرجیهکانی مانگی کانونی یهکهمی 2023 بۆناوه کردووه تهوه.

کوۆتایی

راسته داتاكان له عێراق بهردهستن و دهخرینهپوو، بهلام لێكدانهوهیان قورسه، چونکه دوو هیندهبوونی داهااتی نهوت و سامانه سرووشتیهکان له مانگی تهیلوولی 2023 وهک له راپۆرتهکهی وهزارهتی دارایی عێراق دا هاوووه ههلهیهک نهبووه و له مانگهکانی دیکه دا راستکراپیتهوه یاخود دوو مانگ پیکهوه ههژمار کراپیت، بهلکو بهههمان شیوه له راپۆرتهکانی مانگی 10 و مانگی 11 دا هاوووه، نازانریت ژمارهکانی خهرجی و داهاات له راپۆرتی مانگی 12 دا چۆن دهپیت.

لێزه دا به 1300 دینار وهک بانکی ناوهندی ههژمار کراوه و بهراوردی داتاكان کراوه، ئهگهر بگوتریت وهزارهتی نهوت خهرجیهکانی کۆمپانیا خزمهتگوزارییهکانی لێ دهردهکات ئینجا ئهوهی وهزارهتی دارایی وهک سافی له داهااتی نهوتهوه بۆ خهزینهی دهولت دهگهڕینیتهوه، ئایا ئهوه خهرجیه نابیت له نیو راپۆرتی خهرجیهکانی وهزارهتی دارایی ههپیت؟ ئهگهر بهوشیوهیه پیت ئهوه 2.3 تریلیۆن دیناره بۆ کوو رۆیشتوووه که تاوهکو کوۆتایی مانگی تشرینی دووهمی 2023 بۆ وهزارهتی نهوت خهرجکراوه؟

گرافیک 2: جیاوازی داهااتی نهوت له نیوان داتاكانی وهزارهتی نهوت (سۆمۆ) و وهزارهتی دارایی له سالی 2022 و 2023

تێبینی: خهملاندن بۆ داهاتی نهوت و سامانه سرووشتییهکان بۆ مانگی 12 له داتاکانی وهزارهتی دارایی عێراق کراوه.

جیاوازییهکه تهنیا له نیوان ژماره‌ی وهزاره‌ته‌کان دا نییه و تهنیا بۆ سالی رابردوو نه‌بووه، به‌لکو له‌سالی 2022 دا جیاوازییه‌که سه‌روو 9.62 ملیار دۆلاره و له‌سالی 2023 دا که‌مبووه‌ته‌وه بۆ 4.4 ملیار دۆلاره.

له راستی دا، پێویسته وهزارهتی دارایی عێراق وه‌لامی ئه‌و جیاوازییانه ب‌داته‌وه و لیژنه‌ی دارایی په‌رله‌مانیش به‌دواداچوونی بۆ بکات، ئه‌مه‌ش سه‌ره‌رای راستکردنه‌وه‌ی داهاتی نهوت و سامانه سرووشتییه‌کان له راپۆرته‌کانی وهزارهتی دارایی. پێویسته ژماره‌کان تهنیا بۆ ب‌ئاوکردنه‌وه نه‌بێت و جیاوازی سفره‌کان، خانه‌کانی ده‌یان، سه‌تان و هه‌زارانی تیدا ره‌چاو بکریت.

ئه‌گه‌ر هه‌له‌ی ژماره‌کان بێت، ئه‌وا وهزارهتی دارایی عێراق تهنیا له داهات و خه‌رجیه‌کانیشدا ئه‌م هه‌له‌یه نییه که خراوه‌ته‌پوو، به‌لکو له [بودجه‌ی 2023 به تریلیۆن دینار](#) جیاوازی هه‌بوو. سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ی که ئه‌وانه‌ش خراوه‌پوو، به‌دواداچوون و راستکردنه‌وه‌ی بۆ نه‌کرا. ئه‌گه‌ر ئه‌و جیاوازییه‌ی له بودجه‌دا هه‌بوو به‌سه‌ر هه‌مواره‌که‌ی ئه‌مسالی‌شدا له وهزارهتی دارایی و په‌رله‌مان تێپه‌رێت، ئه‌وا ئه‌و گوته‌یه راست ده‌بێت که ده‌گوترێت بودجه‌ی عێراق تهنیا له‌سه‌ر کاخه‌زه، چونکه بریاربوو له 2023 دا سه‌روو 199 تریلیۆن دینار خه‌رجی بێت، که‌چی دوا‌ی 11 مانگ 109 تریلیۆن دینار بووه.

له‌کۆتاییدا، ئه‌م جیاوازییه بۆ هه‌ر هۆکاریک بگه‌رێته‌وه ئه‌وا پێویسته له راپۆرته‌کانی وهزارهتی نهوت یان وهزارهتی دارایی عێراق ئاماژه‌ی بۆ بکریت، چونکه جیاوازییه‌که چه‌ند سه‌د دینار و دۆلاریک نییه، به‌لکو باسه‌که ملیاران دۆلار و تریلیۆن دیناره.